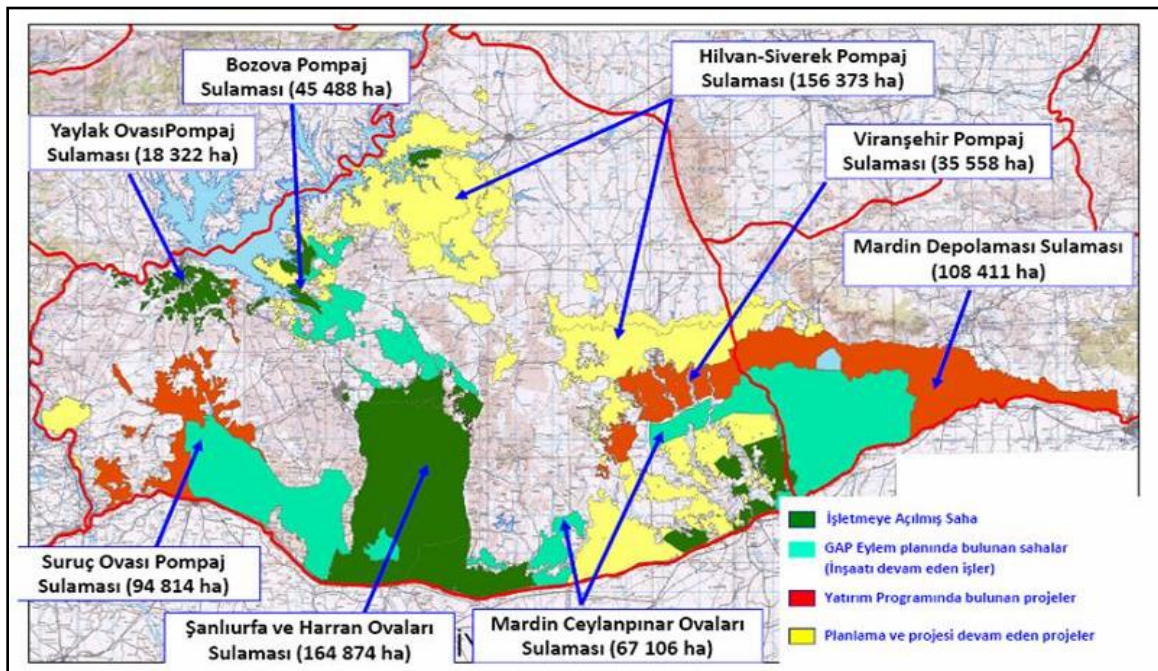

GAP'ta Pompalar Çalışır Mı ?

13 06 2013

USGAM Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi web sayfasında 09 04 2013 tarihinde yayınlanan GAP'ta Pompalar Çalışmaz yazım ve bu yazıma DSİ Genel Müdürlüğünden gelen açıklama aşağıda sunulmaktadır.

GAP'taki Pompalar Çalışmaz!

Dursun YILDIZ -9 04 2013- USGAM

<http://www.usgam.com/tr/index.php?l=844&cid=1893&bolge=0>

Türkiye'nin elindeki en büyük dış politika kozu sudur. Bu koz iyi kullanıldığı durumda Ortadoğu'nun yeniden çizilecek sınırlarında Fırat ve Dicle suları ile Kıbrıs adasına götürülecek su Türkiye'nin elini çok fazla güçlendirecektir.

GAP Çekim merkezi olur mu ?

Bu sorunun yanıtı sulama projelerinin çok iyi planlanmasında yatmaktadır.

Sadece ülkemiz için değil ama aynı zamanda tüm bölge için çok büyük bir önem taşıyan suya dayalı entegre kalkınma projesi olan GAP'ta sulama yavaş ilerliyor. Bunun açıklanabilir teknik ve altyapı hazırlamadan kaynaklanan nedenleri var. Bu projede sulamanın geliştirilmesinin hızlandırılması önemli. Ancak bunun yanısıra sulamayla ilgili aşağıdaki bir diğer hususa da dikkat edilmesi gerekiyor.

GAP'ta sürdürülebilir sulama için ucuz enerji gerekli

Ülkemizde mevcut bazı pompajlı sulama projelerinin yüksek enerji maliyeti nedeniyle ya etkin olarak çalışmıyor ya da hiç çalıştırılmıyor. Bu durum suyun kullanımında enerjinin kilit rol oynadığına önemli bir örnek. Bu konu GAP için de oldukça önemlidir. GAP'ın planlanan sulamalarının tümünün alan olarak % 54'ü pompaj sulaması.

GAP kapsamındaki sulamalarda ciddi miktarda enerji kullanacak ve bu enerji bedelleri çiftçiler tarafından diğer işletme giderleri ile birlikte ödenecek. GAP'ta bir ürün deseni planlaması yapılmış. Şimdilik buna uyulmuyor ama uyulacak olsa bile iki veya üç kademeli pompajlarda maliyet açısından sürdürülebilir tarım yapmak çok zor. Enerji bedelinin bu projelerde ödenebilirlik seviyesinin üzerinde olması halinde, bu projeler atılabilir. Bu nedenle GAP'ta sulamaların sürdürülebilir olarak işletilmesi ürün deseni planlamasının enerji maliyetlerini karşılayabilmesine doğrudan bağlıdır. Bunun için de hem enerji maliyeti hem de ürün deseni konusunda çok akılcı bir plan uygulamaya konulmalıdır.

Ürün deseni ve enerji maliyeti

GAP'taki pompajlı sulamalarda sürdürülebilir tarımın birinci şartı ucuz enerji ikinci şartı ise üretim zincirinin tohumdan ürüne değil tohumdan mamul maddeye uzanmasıdır. Aslında enerji maliyeti düşük olan cazibeyle sulanan birçok tarım işletmesinde sürdürülebilir tarımın temel şartı budur.

GAP'taki Bazı Pompaj Sulamaları

Daha önce de belirttiği gibi GAP Bölgesindeki toplam sulama sahasının %46'sı suyun kendi ataleti ile sulanacak , %54'ü ise pompajla sulanacaktır. Örneğin Atatürk Barajından sulanacak alanın %46'sının pompaja ihtiyacı vardır. Uzmanlar bugünkü enerji maliyetleriyle bu tip tesislerin tam işletme ve bakım masraflarının ancak mevcut su ücretlerinin 10-20 katı olmasıyla karşılanabileceğini ileri sürüyor. Örneğin Birecik Barajının pompaj için gerekli enerji gereksinimi 50 \$/da/yıl . Bu da mevcut pamuk su ücretinin yaklaşık 20 katı.

Şimdiden Çözüm aranmalı

Bu koşullar proje tamamlandığında kullanılacak elektrik enerjisinin ücretlerinden kaynaklanabilecek sorunlara şimdiden çözüm aranması gereğini ortaya koyuyor.

2005 yılında GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı ile Tarım ve Köyisleri Bakanlığı arasında imzalanan protokol çerçevesinde, "GAP Sulamalarında Enerji Maliyetinin Ürün Maliyetinin İçerisindeki Payı" konusu araştırılmıştır.

Bu çalışmada, GAP Bölgesi kapsamında sulamaya açılan ve açılacak olan Dicle Kralkızı Sağ Sahil Pompaj, Yaylak ve Bozova Pompaj, Nurdağı-Gedikli Pompaj ve Viranşehir YAS (halk sulaması) sulamalar ele alınmıştır.

Enerji Masrafı toplam maliyetin % 2'si ile % 17'si arasında

Elde edilen sonuçlar enerji masraflarının toplam masraf içindeki payı'nın bitkiye ve uygulanan sulama yöntemine göre %1, 7 ile % 17 arasında değiştiğini göstermiştir (GAP BKİ 2005). Yine yapılan bu çok değerli ve kapsamlı çalışmanın raporunun sonuç bölümünde aşağıdaki tespitlere yer verilmiştir.

“Tarımda enerji ücretinin seviyesi diğer sektörler ile mukayese edildiğinde yüksektir. Ülkemiz genelinde inşa edilmiş bazı pompaj sulama projeleri yüksek enerji maliyeti nedeniyle ya etkin olarak çalışmamakta yada hiç çalıştırılmayarak atıl tesisler haline gelmektedir. Bu kötü örneklerden hareketle, GAP genelinde inşa edilecek ve büyük terfi istasyonları kullanılacak olan sulama projelerinde benzer sorunların yaşanmaması ve etkin olarak çalıştırılarak ülke ekonomisine katkı sağlayabilmesi için, bu alanlarda kullanılacak enerjilerin ücretlendirilirken bu hususların dikkate alınmasında fayda olacaktır. Kaldı ki günümüzde üretim nicel olarak değil nitel olarak önem kazanmaktadır.

Bunu sağlamak ise ancak teknolojinin üretime yoğun olarak girmesi ile mümkün olabilecektir. Teknolojiyi teşvik amaçlı olarak enerji bedelinde yapılacak indirim kalitenin artması ile elde edilecek olan katma değer artışı ile çok rahat kapatılabilecek bir husustur. Üretimde oldukça önemli bir yekun tutan girdi maliyetlerinin azaltılmasında enerji bedelinin düşürülmesi çiftçi ve sulama örgütleri açısından ciddi bir destek olacaktır. ”

GAP'taki su, enerjide teknolojinin sunduğu olanaklarla bugünden etkili adımlar atılmasını bekliyor. Yoksa GAP'taki pompalar başta gösteri amacıyla çalıştırılsa bile sonradan durur. Pompalar durursa şu Fırat'ın suları en gerekli alanlarda toprakla buluşmaz. Bunun sonucunu şimdiden görmek gerekir. Hüsran olur.

Çünkü bölgesel bir güç ve küresel bir aktör olmaya soyunan Türkiye'nin en güçlü yanı stratejik öngörüleridir.

AÇIKLAMA

GAP'ta Pompalar Çalışmaz Yazıma Gelen Açıklama

USGAM Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi web sayfasında 09 04 2013 tarihinde yayınlanan GAP'ta Pompalar Çalışmaz Yazıma DSİ Genel Müdürlüğünden gelen açıklama aşağıda sunulmaktadır.

Sayın Dursun YILDIZ;

Sayın Bakanımız Prof.Dr.Veyssel EROĞLUNA hitaben yazmış olduğunuz GAP ile ilgili yazınız incelenmiş olup cevap aşağıda tarafınıza sunulmuştur.

Güneydoğu Anadolu Projesi bir entegre kalkınma projesi olup, söz konusu proje ile proje kapsamındaki bölgenin milli gelirden aldığı payın arttırılması ve gelir seviyesi artışı ile birlikte sosyal-kültürel gelişmeyi de beraberinde getirmesi öngörülmektedir. Gelir seviyesi artışını sağlayacak temel faktör ise tarım sektörü olacaktır. Tarımsal üretim ile başlayan süreç, daha sonra tarımsal sanayinin gelişmesi ile tamamlanacaktır.

Bilgi notunda GAP'taki ürün deseni, enerji kullanımı, pompaj masrafları ve su kullanımı arasındaki ilişkinin irdelendiği görülmüştür.

Projeli ürün deseni oluşturulurken aşağıda yer alan hususlar dikkate alınmaktadır.

- 1-Araştırma kurumlarının araştırma sonuçları (üniversiteler, Tarım Araştırma Enstitüleri vs)
- 2-Mahalli kurumları araştırma sonuçları (Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri vs.)
- 3-Nispi avantaj ve mutlak gelir ilkesi
- 4-Ürünlerin iç ve dış pazar talepleri
- 5-Tarıma dayalı sanayi kuruluşlarının kapasiteleri
- 6-İkinci ürün ekilebilme koşulları
- 7-İşletmelerin işgücü kapasiteleri
- 8-Türkiye'nin genel tarım politikaları ve kalkınma planı hedefleri
- 9- Etüdü yapan ziraat mühendisinin görüşleri
- 10-Toprak koruma ve mera kanunu
- 11-Arazi çalışmaları sonuçları
- 12-Etüt alanının arazi tasnif ve drenaj raporları, sulama suyu analiz sonuçları
- 13-Proje alanının genişliği
- 14-Sulanan benzer alanların durumu
- 15-Mahalli çiftçilerin eğilimleri
- 16-Örnek çiftçi çalışmaları
- 17-Yörenin ekolojik koşulları
- 18-Münavebe sistemi

Bu hususlar çerçevesinde su kullanımının, ekonomik getirinin, projenin ekonomik ömrü dolduğunda toprağın yok olmadan muhafaza edilmesi maksadı ile çevresel faktörlerin, ekolojik koşulların ve çiftçilerin daha fazla para kazanma istekleri nedeni ile nispi avantajı yüksek ürünlere yöneleceği gerçeğinden hareketle en uygun desenler seçilmeye çalışılmaktadır.

Su kaynaklarının tarımsal üretime katkısında bir araç olarak kullanılan pompajlı sulama tesislerinin yatırım maliyeti dışında işletme ve bakım giderleri de önemli bir yer tutmaktadır. İşletme ve bakım giderleri içerisindeki en büyük pay ise enerji maliyetidir.

Pompaj sulamalarda enerji masrafının düşürülmesi için iki ana unsur olan kullanılan su miktarının azaltılması ve elektrik maliyetini düşürmeye yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir. Elektrik maliyetinin azaltılması tarımsal elektrik tarifesinin düşürülmesinin yanı sıra çok zamanlı tarifeden yararlanılmasına bağlıdır. Bununla birlikte elektrik fiyatlarının düşük olduğu zamanlarda arazi şartlarının uygun olması durumunda suyun depolanarak diğer saatlerde kullanımı için günlük regülasyon sağlayacak depolamaların yapım imkanlarının araştırılması önem arz etmektedir. Bu konuda gerek işletmedeki gerekse henüz hayata geçmemiş projeler için Kuruluşumuzca çalışmalar yürütülmektedir.

Sulamada kullanılan su miktarının azaltılması için ise mevcut klasik sulama yöntemlerinin yerine basınçlı sulama yöntemleri ile sulama yapılmalıdır. Tarımsal elektrik tarifesindeki yapılandırmalar Kurumumuz görev ve sorumluluğunda bulunmamaktadır.

Pompajlı sulamalarda sürdürülebilir sulama işletmeciliğinin ve tarımsal sulama faaliyetlerinin devamlılığının sağlanabilmesi için Kurumumuzca idari ve teknik tedbirler alınmaktadır. Kurumumuzca inşa edilerek işletmeye alınan sulama projelerinin, işletme bakım ve yönetim sorumluluğunun devredildiği sulama birliklerinin idari yapılarının, görev ve sorumluluklarının belirlendiği 6172 sayılı "Sulama Birlikleri Kanunu" 22.03.2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile sulama birlikleri görev alanı içerisinde su miktarına bağlı olarak ekilecek bitki desenini, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın ilgili birimleri ile işbirliği yaparak planlamakla sorumlu tutulmuşlardır.

Dolayısıyla Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın elektrik borcu sebebiyle işletmede zorluk çekmekte olan işletmelerde yağmurlama ve damlama sistemlerine geçiş ile su tüketimi düşük ürünlerin tercih edileceği bitki paternini belirleyerek teşvik etmesi de önem arz etmektedir.

Pompajlı sulamalarda sürdürülebilir işletmecilik için iki önemli kaynaktan biri olan suyun tasarruflu kullanılması için sulama teknolojisindeki ilerlemelere bağlı olarak suyun gereğinden fazla kullanıldığı geleneksel sulama yöntemlerinin değiştirilmesi ve pompaj tesislerinin rehabilite edilerek damla ve yağmurlama sulama gibi modern sulama sistemlerine geçilmesi ile aynı ürün paterni ve aynı saha için kullanılan su miktarı asgari %20 mertebelerinde azalmaktadır.

Pompajlı sulama tesislerinin işletme, bakım ve yönetim sorumluluğunun devredildiği sulama birliklerinin, Kuruluşumuzca hazırlanan “Rehabilitasyon”, “İyileştirme” ve “Bak-Onar” projelerine başvuru yapmaları gerekmektedir.

Tarımsal sulama elektrik tarifesi abonelerine uzun yıllar düşük bir fiyatla enerji satışı yapılmış ancak 19.01.2002 tarihli ve 24645 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 08.01.2002 ve 4736 sayılı Kanun ile “Kamu kurum ve kuruluşlarınca üretilen mal hizmet ve bedellerinde işletmecilik gereği yapılması gereken ticari indirimler hariç herhangi kişi ve kuruma ücretsiz veya indirimli tarife uygulanmaz.” hükmü gereği tarımsal sulama abone grubu fiyatları 2002 tarihinden itibaren yeniden belirlenmiştir. 1990-1995 yılları arasında uygulanan tarife bedelleri incelendiği zaman tarımsal sulama abone gruplarına uygulanan elektrik tarife ücreti, sanayi abone gruplarına uygulanan elektrik tarife ücretinin %30-40'ı oranında iken, 1996-2002 yılları arasında ortalama % 63'e yükselmiştir. 01.04.2013 tarihinde EPDK tarafından belirlenen ücret tarifesine göre dağıtım sistemi kullanıcıları dikkate alındığında, sanayi grubu ve tek zamanlı tarifede bulunan aboneler için belirlenen ücret 20.86 kWh/TL iken bu değer tarımsal sulama aboneleri için **22.01 kWh/TL** olarak belirlenmiştir.

Sulama suyunun ve enerjinin daha verimli kullanılması ile enerji maliyetlerinin düşürülmesi maksadıyla, suyun tasarrufunu esas alan indirimli bir tarımsal tarife sistemine geçilmesi konusunda Kuruluşumuzca yapılan çalışmalar hakkında ilgili Kurum ve Kuruluşlar bilgilendirilmiş olup, uygulanmasına yönelik görüş ve öneriler beklenmektedir.

Kurulumuzca inşa edilerek işletmeye açılan, işletme, bakım ve yönetim sorumluluğu çeşitli kurum ve sulayıcı örgütlere devredilen pompajlı sulama tesislerine ilişkin yapılan “Devir Sözleşmesi” hükümlerinde yer alan; “Faydalanan kendi adına TEDAŞ'a abone olacak ve enerji bedelini TEDAŞ'a doğrudan kendisi ödeyecektir. TEDAŞ ile faydalanan arasında yapılacak olan elektrik satış sözleşmesinin hükümleri ile DSI'nin herhangi bir ilişkisi olmayacaktır.” ibaresinde belirtildiği üzere çalışma esaslarının uygulanabilmesi hususu esasen Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın görev ve sorumluluğundadır.

Günümüzde gıda fiyatları, enerji fiyatlarına göre göreceli olarak düşük görünse de önümüzdeki yıllarda küresel ısınma ve bunun getirdiği kuraklığa bağlı olarak ürün arzında yaşanacak sorunlar, petrol fiyatlarındaki artışların üretim girdileri ve nakliye gibi maliyet unsurları üzerindeki olumsuz etkileri, biyoyakıtların üretiminin desteklenmesine bağlı olarak tarımsal alanların azalması, gelişmekte olan piyasalara sahip ülkelerde hızlı büyümeden kaynaklanan refah artışı ve bunun getirdiği et ve süt talep artışı dolayısıyla yem bitkilerine olacak talebin artması, mali piyasalarda mal borsalarına giren sermayenin oluşturduğu spekülasyon etkileri ve ihracatçı ülkelerin ticareti kısıtlayıcı tedbirler uygulamaları gibi sebeplerle **gıda fiyatlarında yükselme trendine girileceği beklenmektedir.** Sonuç olarak, ileriye dönük olarak tarım ve gıda ürünleri fiyatlarının bundan önceki yıllarda izlediği seyre

dönemeyeceği, enerji ve diğer üretim girdisi maliyetlerindeki artışların etkilerinin sınırlı kalacağı varsayımıyla tarımda yapısal sorunlarını bir ölçüde çözebilmiş bir Türkiye'nin tarım ve gıda ürünlerinde rekabet gücünü yükselterek tarımsal gelirini artırması önemli bir hedef olarak ortaya konulabilir. Bahsedilen bilgi ve düşünceler ışığında önümüzdeki yıllardaki ekonomik gelişmelerin gıda üretimine yönelik tarımsal projeler lehine olacağı düşünülmektedir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Orjinal elektronik belge adresi: '<https://evrakdogrula.dsi.gov.tr>' Doğrulama Kodu: HPVK-HHF4-QA95-6419

Adres : Devlet Mahallesi İnönü Bulvarı NO:16 06100 Çankaya/ANKARA

Ayrıntılı Bilgi İçin : A. S. ESENGÜN Mühendis Telefon : (312) 4178300-2149 Fax: (312) 4171378

e-posta : aesen@dsi.gov.tr Elektronik Ağ: www.dsi.gov.tr 2 / 4 24/